

**КОЛЕДЖ
ПРИВАТНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
УНІВЕРСИТЕТУ КОРОЛЯ ДАНИЛА**

Циклова комісія з юридичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ.
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА»**

ОБОВ'ЯЗКОВА ДИСЦИПЛІНА
освітньо-професійної програми «Право»
початкового рівня вищої освіти – молодший спеціаліст

Галузь знань 08 “Право”
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 081 “Право”
(шифр і назва спеціальності)

Розробник:

Бабецька І. Я. – доцент кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету, кандидат юридичних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії з юридичних дисциплін.

Протокол від “29” серпня 2018 року № 1.

Голова циклової комісії

Лотоцький М. В.

2018–2019 навчальний рік

ВСТУП

Мета та завдання навчальної дисципліни. Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право України» є закріплення, розширення та поглиблення знання у майбутніх фахівців ступеня вищої освіти «Бакалавр» про правове регулювання цивільних відносин та основних умінь по застосуванню цивільного законодавства, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, основані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (фізичних і юридичних осіб), у тому числі відносини, які складаються у сфері підприємництва; зміст цивільно-правових інститутів, об'єктивні закономірності їх розвитку;

Основними завданнями вивчення дисципліни «Цивільне право України» є прищеплення навичок самостійної діяльності у різноманітних ситуаціях правового регулювання Загальної частини цивільного законодавства, навчити студентів навичкам самостійної роботи на практиці, розуміти та правильно тлумачити норми цивільного законодавства, вірно застосовувати норми права при вирішенні конкретних цивільних справ, засвоєння студентами основних правових понять, категорій, цивільно-правових інститутів, базою для яких є Конституція України та чинне цивільне законодавство; зокрема, досконале знання законодавчих та теоретичних питань, які стосуються підстав цивільної відповідальності, чинності закону в часі та просторі, поняття правопорушення та його видів, стадій вчинення правопорушення, складу правопорушення, звільнення від цивільної відповідальності, поняття та мета відповідальності, її видів, призначення відповідальності і звільнення від неї та деякі інші; засвоєння різних концепцій, поглядів, дискусійних положень з найбільш важливих питань, які є в науці цивільного права, розвиток вміння критично обмірковувати проблемні питання, щоб мати про них свою аргументовану думку, а також розвиток правового мислення, що допоможе правильно орієнтуватися в матеріалі; детальне вивчення конспектів лекцій та чинного законодавства, керівних роз'яснень пленуму Верховного суду України, підручників і навчальних посібників, додаткової літератури; сприяння правильному вмінню аналізувати та тлумачити цивільно-правові

норми, положення постанов пленуму Верховного суду України, застосовувати їх до конкретних обставин; засвоєння основних проблем науки цивільного права; знання сучасних тенденцій цивільно-правової політики в Україні.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійних та освітньо-кваліфікаційних програм студенти повинні **знати:**

- теоретичні положення, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини, основані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників (фізичних і юридичних осіб), у тому числі відносини, які складаються у сфері підприємництва;
- зміст цивільно-правових інститутів, об'єктивні закономірності їх розвитку;
- суть правосвідомості та місце у ньому цивільного права;
- як формувати власний науковий світогляд; як критично мислити та аналізувати зміст права;
- загальнолюдські морально-етичні цінності.
- розуміння місця й значення цивільного права в умовах побудови громадянського суспільства в Україні;
- роль цивільного права в становленні права та держави.

вміти:

- застосовувати норми цивільного права щодо конкретних життєвих ситуацій; конспектувати лекції та опрацьовувати наукову літературу та джерела;
- тлумачити та вільно користуватися нормативно-правовим матеріалом Цивільного кодексу та коментарями;
- вирішувати практичні завдання, використовуючи конкретні статті кодексів та вміння посилатися на керівні роз'яснення пленумів Верховного Суду України, в яких аналізується і узагальнюється судова практика з різних категорій цивільно-правових справ;

- складати відповідні цивільно-правові документи щодо порядку подачі заяв та позовних заяв до звичайних та господарських судів.

Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни як теорія держави і права, римське право, історія держави і права України.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 7	Освітньо-професійні програма початкового рівня вищої освіти та освітньо-кваліфікаційні програми за спеціальністю «Право»	Обов'язкова (базова)	
Змістових модулів – 4		2	2
Індивідуальне науково-дослідне завдання (реферати, розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи, контрольні роботи, що виконуються під час СРС (домашні контрольні роботи), курсові, дипломні проекти (роботи) та ін. визначаються робочим навчальним планом чи рішенням кафедри)		Семестр	
Загальна кількість годин - 210			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 24		Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст	Лекції
	66 год.		20
	Практичні, семінарські		
	68		6
	Лабораторні		
	Не передбачені		Не передбачені
Самостійна робота			
46	154		
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/2,5

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирьох бальною шкалою, де «2» – незадовільно; «3» – задовільно; «4» – добре; «5» – відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 «відмінно»	A
80-89 балів	4 «дуже добре»	B
65-79 балів	4 «добре»	C
55-64 бали	3 «задовільно»	D
50-54 бали	3 «достатньо»	E
35-49 балів	2 «незадовільно»	FX
1-34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань: примірні тестові завдання за адресою <https://drive.google.com/file/d/1o1E6S4xunxe0wwxVHngfw4gtU4xxRbdR/view>
- 2) написанням есе;
- 3) презентацій і виступів на наукових заходах;
- 4) підсумкового заліку чи екзамену у тестовій формі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1. Загальні положення цивільного права. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна.

Поняття цивільного права. Предмет, метод та функції цивільного права. Принципи цивільного права. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права. Система цивільного права.

Поняття та структура цивільного законодавства. Відносини, що регулюються цивільним законодавством. Загальні засади цивільного законодавства. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі і за колом осіб. Застосування цивільного законодавства за аналогією. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства.

Поняття та предмет науки цивільного права. Методи дослідження науки цивільного права. Наука цивільного права та інші юридичні науки. Цивільне право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Загальні положення про фізичну особу. Фізична особа підприємець.

Цивільна правоздатність фізичної особи. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Цивільна дієздатність фізичної особи: повна, неповна та часткова. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи та її правові наслідки. Визнання фізичної особи недієздатною та правові наслідки. Поновлення цивільної дієздатності фізичних осіб, які були визнані обмежено дієздатними та недієздатними. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою, опіка над її майном. Оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою.

Право фізичних осіб на заняття підприємницькою діяльністю. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи - підприємця. Банкрутство фізичної

особи - підприємця. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування.

Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують існування фізичної особи та її соціальне буття

Право на життя та усунення небезпеки, яка загрожує життю і здоров'ю. Право на: охорону здоров'я; медичну допомогу; інформацію про стан свого здоров'я; таємницю про стан здоров'я. Право на: свободу; особисту недоторканність; донорство; сім'ю; опіку або піклування; безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Право на: ім'я; зміну імені; використання імені. Право на: повагу до гідності та честі; недоторканість ділової репутації; індивідуальність; особисте життя та його таємницю; інформацію. Право на особисті папери, розпорядження та ознайомлення з ними. Право на: таємницю кореспонденції; свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на: місце проживання; недоторканність житла; вибір роду занять; свободу пересування; свободу об'єднання; мирні зібрання.

Тема 4. Загальні положення про юридичних осіб. Участь держави, територіальних громад у цивільних відносинах

Поняття та види юридичних осіб, їх ознаки. Порядок створення юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичних осіб. Філії та представництва. Відповідальність юридичних осіб. Припинення юридичних осіб шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення. Ліквідація юридичної особи.

Правові форми участі держави, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через які діють держава, територіальні громади у цивільних відносинах. Відповідальність за зобов'язаннями держави, територіальних громад.

Тема 5. Цивільно-правова характеристика господарських товариств

Господарські товариства. Поняття, види та учасники господарських товариств. Права та обов'язки учасників господарського товариства. Повне товариство: поняття, ведення справ та відповідальність учасників за його зобов'язаннями. Розрахунки у разі виходу, виключення та вибуття з повного товариства. Командитне товариство: поняття, учасники та управління. Права, обов'язки та відповідальність вкладника командитного товариства. Ліквідація командитного товариства. Товариство з обмеженою відповідальністю: поняття, учасники, статутний капітал та відповідальність. Перехід частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до іншої особи. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю. Поняття товариства з додатковою відповідальністю. Акціонерне товариство: поняття, порядок створення та статутний капітал. Загальні збори акціонерів, наглядова рада акціонерів.

Виробничий кооператив. Поняття, установчі документи виробничого кооперативу. Майно виробничого кооперативу. Припинення членства у виробничому кооперативі і перехід паю.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Окремі види об'єктів цивільних правовідносин, їх правовий режим.

Поняття та класифікація об'єктів цивільних прав. Речі як об'єктів цивільних прав. Класифікація речей. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Дії та результат дій як об'єкти цивільних прав. Результати інтелектуальної, творчої діяльності. Інформація як об'єкт цивільних прав. Особисті немайнові блага як об'єкт цивільних прав. Інші об'єкти цивільних прав.

Тема 7. Загальні положення про правочини. Строки та терміни. Позовна давність

Поняття, види та форма правочину. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Нотаріальне посвідчення правочину. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину особою обмеженою у дієздатності та недієздатною. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок, під впливом помилки, обману, насильства. Правові наслідки правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, під впливом тяжкої обставини, фіктивного та удаваного правочину.

Поняття та підстави представництва. Правочини, які може вчиняти представник. Правова характеристика передоручення. Представництво за законом та за довіреністю. Комерційне представництво. Форма та строк довіреності. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності.

Поняття та визначення строку та терміну. Початок перебігу та закінчення строку.

Поняття позовної давності. Види позовної давності: загальна та спеціальна. Початок перебігу позовної давності. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 8. Здійснення та захист цивільних прав. Відповідальність у цивільному праві.

Способи здійснення суб'єктивних прав та обов'язків. Зловживання правом. Засоби захисту цивільних прав. Реалізація права на захист. Відшкодування збитків та моральної шкоди. Поняття цивільно-правової відповідальності. Форми і види цивільно-правової відповідальності. Склад правопорушення та умови цивільно-правової відповідальності. Підстави звільнення від відповідальності: непереборна сила; випадок (казус); вина потерпілого.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПРАВО ВЛАСНОСТІ.

Тема 9. Загальні положення права власності. Набуття і припинення права власності.

Поняття, зміст та здійснення права власності. Непорушність права власності. Форми права власності: право власності українського народу; приватної власності; державної власності; комунальної власності.

Підстави набуття права власності. Набуття права власності на: новостворене майно; перероблену річ; безхазяйну річ; рухому річ, від якої власник відказався; загальнодоступні дари природи. Момент набуття права власності за договором. Знахідка: поняття, набуття права власності та право особи, яка знайшла загублену річ, на винагороду та відшкодування витрат. Бездоглядна домашня тварина: набуття права власності, відшкодування витрат на утримання бездоглядної домашньої тварини. Скарб: поняття, набуття права власності на скарб. Набувальна давність.

Підстави припинення права власності. Відмова від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розміщене. Викуп пам'ятки історії та культури. Реквізиція та конфіскація.

Тема 10. Поняття, класифікація та правовий режим права власності в Україні.

Загально-правові положення права приватної власності фізичних осіб. Умови виникнення і припинення права приватної власності громадян. Здійснення громадянами права приватної власності.

Загально-правові положення права власності юридичних осіб. Право власності кооперативів, господарських товариств, господарських об'єднань та об'єднань громадян.

Загальні положення про державну власність. Майно загальнодержавної власності. Підстави виникнення права державної власності: реквізиція, викуп пам'ятки історії та культури, конфіскація.

Розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною) власністю. Суб'єкти комунальної власності - територіальні громади сіл, селищ і міст. Об'єкти права комунальної власності: передача об'єктів із державної власності у комунальну; визнання майна безхазяйним; бездоглядні тварини; знахідка.

Поняття та види права спільної власності - право спільної часткової або спільної сумісної власності. Визначення часток у праві спільної часткової власності та здійснення права спільної часткової власності. Плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності, та поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Виділ частки із майна, звернення стягнення на частку майна та поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Земельна ділянка (земля) як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній.

Поняття житла. Житловий будинок, садиба, квартира, як об'єкти права власності. Права власника житлового будинку, квартири та житлово-будівельного кооперативу. Об'єднання власників житлових будинків, квартир.

Тема 11. Захист права власності.

Засади захисту права власності. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння. Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. АВТОРСЬКЕ ПРАВО.

СУМІЖНІ ПРАВА. ПОНЯТТЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.

Тема 12. Загальні положення про речові права на чуже майно.

Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном: суб'єкти права володіння; виникнення та припинення права володіння; обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності.

Право користування чужим майном (сервітут): поняття користування (сервітут, земельний сервітут, особистий сервітут); встановлення та зміст сервітуту; право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном; припинення сервітуту.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис): підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою; права та обов'язки власника земельної ділянки та користувача; право землекористувача на відчуження права

користування земельною ділянкою; припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій): підстави виникнення права користування; права та обов'язки власника та землекористувача земельної ділянки; припинення права користування земельною ділянкою для забудови та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Захист фактичного володіння. Набувальна давність. Відповідальність при добросовісному і недобросовісному володінні. Припинення права володіння.

Тема 13. Право інтелектуальної власності. Авторське право. Суміжні права.

Поняття права інтелектуальної власності. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності. Особисті немайнові права інтелектуальної власності. Майнові права інтелектуальної власності. Використання об'єкта права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з використанням трудового договору та за замовленням. Захист права інтелектуальної власності судом.

Об'єкти та суб'єкти авторського права. Твори, які не є об'єктами авторського права. Особисті немайнові та майнові права автора. Використання твору за згодою та без згоди автора (правомірне використання). Співавторство, строк чинності майнових прав на твір.

Об'єкти та суб'єкти суміжних прав. Виникнення суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав. Поняття використання: виконання, фонограми, відеограми та передачі організації мовлення. Строки чинності суміжних майнових прав.

Поняття наукового відкриття та право автора на наукове відкриття. Поняття винаходу, корисної моделі та промислового зразка. Майнові права суб'єктів інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Правові наслідки припинення чинності

виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Поняття, засвідчення набуття та суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Майнові права та строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Правові наслідки спливу строку чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми та право попереднього користувача на компонування інтегральної мікросхеми. Раціоналізаторська пропозиція: поняття, об'єкт та суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Поняття та майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, що засвідчені патентом. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин.

Правова охорона комерційного найменування. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Поняття комерційної таємниці. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю та їх охорона.

Поняття торговельної марки. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку. Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку та право попереднього користувача на торговельну марку. Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення та суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

ПОНЯТТЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.

Тема 14. Поняття зобов'язання. Виконання зобов'язання.

Поняття зобов'язання та підстави його виникнення. Підстави та порядок заміни кредитора у зобов'язанні. Заперечення боржника проти вимоги нового кредитора у зобов'язанні. Заміна боржника у зобов'язанні.

Загальні умови виконання зобов'язання. Строк виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Виконання зобов'язання внесенням боргу в депозит нотаріуса. Зустрічне виконання зобов'язання. Альтернативне зобов'язання. Солідарне зобов'язання. Солідарна вимога кредиторів та солідарний обов'язок боржників. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 15. Забезпечення виконання зобов'язання

Загальні положення про забезпечення виконання зобов'язання: а) неустойка; б) порука; в) гарантія; г) завдаток; д) застава; є) притримання.

Припинення зобов'язання: виконанням, переданням відступного, зарахуванням, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі, неможливістю його виконання, смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Тема 16. Припинення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язань

Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання: правові наслідки порушення зобов'язання; прострочення боржника і кредитора; підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання; субсидіарна відповідальність; відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання; збитки і неустойка.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	с	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1.						
Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного права. Цивільні правовідносини. Правочини. Позовна давність.						
Тема 1. Загальні положення цивільного права. Цивільне право як наука і навчальна дисципліна. Поняття цивільних правовідносин.	10	4	4			2
Тема 2. Загальні положення про фізичну особу. Фізична особа-підприємець	8	4	4			
Тема 3. Особисті немайнові права, що забезпечують існування фізичної особи та її соціальне буття	8	4	4			
Тема 4. Загальні положення про юридичних осіб. Участь держави, територіальних громад у цивільних відносинах	8	4	2			2
Тема 5. Цивільно-правова характеристика господарських товариств	2	2	2	0		
Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Окремі види об'єктів цивільних правовідносин, їх правовий режим.	10	4	4	0		2
Тема 7. Загальні положення про правочини. Строки та терміни. Позовна давність	8	4	4			
Тема 8. Здійснення та захист цивільних прав. Відповідальність у цивільному праві	6	2	4			
Разом за змістовим модулем 1.	60	28	30			6
Змістовий модуль 2. Право власності.						
Тема 9. Загальні положення права власності. Набуття і припинення права власності.	10	4	4			2
Тема 10. Поняття, класифікація та правовий режим права власності в Україні.	8	4	2			2
Тема 11. Захист права власності.	6	2	2			2
Разом за змістовим модулем 2.	30	10	10			6
Усього годин за I семестр	90	38	38			12
Модуль 3.						
Змістовий модуль 3. Речові права на чуже майно. Право інтелектуальної власності. Авторське право. Суміжні права.						
Тема 12. Речові права на чуже майно.	16	6	6			8
Тема 13. Право інтелектуальної власності	16	6	6			8
Разом за змістовим модулем 3.	60	12	12			16
Змістовий модуль 4. Поняття зобов'язань. Забезпечення виконання зобов'язань.						
Тема 14. Поняття зобов'язання. Виконання зобов'язання	14	6	6			4
Тема 15. Забезпечення виконання зобов'язання	14	6	6			4
Тема 16. Припинення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язань	12	4	4			4
Разом за змістовим модулем 4.	60	16	16			18
Усього за 2 семестр	120	28	28			34
Усього годин	210	66	68			46

Рекомендована література

Базова

Нормативно-правові акти України

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – N 30. – ст. 141. www.zakon.rada.gov.ua.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. // Відомості Верховної Ради. – 2003. – N 40 – 44 . – ст. 356.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – N 21 – 22 . – ст. 135.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – N 3 – 4 . – ст. 27.
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1994. – N 13. – ст. 64.
6. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991р. № 1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1991. – N 49. – ст. 682.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» від 16 липня 2015 року № 629-VIII (Голос України № 146, 11 серпня 2015 року)
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції» від 14 липня 2015 р. № 597-VIII (Голос України № 141-142, 06 серпня 2015 року)
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» від 18 червня 2015 р. № 541-VIII (Голос України № 121, 09 липня 2015 року)
10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів» від 14 травня 2015 р. № 424-VIII (Голос України № 98, 05 червня 2015 року)

11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 07 квітня 2015 р. № 289-VIII (Голос України № 82, 13 травня 2015 року)

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку реєстрації деяких спадкових справ у Спадковому реєстрі» від 15 квітня 2015 р. № 210 (Урядовий кур'єр № 77, 28 квітня 2015 року)

13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень у скорочені строки» від 08 квітня 2015 р. № 190 (Урядовий кур'єр № 73, 22 квітня 2015 року)

14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12 лютого 2015 р. № 191-VIII (Голос України № 61, 04 квітня 2015 року)

15. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII (Голос України № 39, 04 березня 2015 року)

16. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 р. № 124-VIII (Голос України № 23, 10 лютого 2015 року)

17. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання інформації про зареєстровані речові права на нерухоме майно та їх обтяження» від 24 грудня 2014 р. № 722 (Урядовий кур'єр № 245, 31 грудня 2014 року)

18. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування» від 20 жовтня 2014 р. № 1709-VII (Голос України № 232, 02 грудня 2014 року, Урядовий кур'єр № 224, 02 грудня 2014 року)

19. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII (Голос України № 216, 08 листопада 2014 року)

20. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (Голос України № 206, 25 жовтня 2014 року)

21. Закон України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12 серпня 2014 року №1632-VII (Голос України № 157, 19 серпня 2014 року)

22. Постанова Кабінету Міністрів «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 вересня 1998 р. № 1482» від 9 липня 2014 р. № 248 (Урядовий кур'єр № 131, 23 липня 2014)

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, яке розташоване на тимчасово окупованій території» від 2 липня 2014 року № 226 (Урядовий кур'єр № 121, 9 липня 2014 року)

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну реєстраційну службу України » від 2 липня 2014 року № 219 (Урядовий кур'єр № 119, 5 липня 2014 року)

25. Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про рекламу”» від 5 червня 2014 року № 1322-VII (Голос України № 124, 3 липня 2014 року)

26. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засвідчення вірності копій документів і виписок з них та справжності підпису на документах» від 13 травня 2014 року № 1253-VII (Голос України № 109, 07 червня 2014 року)

27. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців за заявницьким принципом» від 13 травня 2014 року № 1258-VII (Голос України № 109, 07 червня 2014 року)

28. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 13 травня 2014 року № 1255-VII (Голос України № 104, 31 травня 2014 року)

29. Закон України «Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» щодо особливостей державної реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого

майна, закінчені будівництвом до 5 серпня 1992 року» від 15 квітня 2014 року № 1212-VII (Голос України № 89, 08 травня 2014 року)

30. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15 квітня 2014 року № 1206-VII (Голос України № 87, 06 травня 2014 року)

31. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» від 10 жовтня 2013 року № 642-VII (Голос України № 249, 28 грудня 2013 року)

32. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно» від 17 жовтня 2013 року № 868 (Урядовий кур'єр № 229, 11 грудня 2013 року)

33. Закон України "Про внесення зміни до статті 28 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" щодо отримання інформації співвласниками багатоквартирного будинку" від 10 жовтня 2013 року № 641-VII (Голос України № 212 від 12 листопада 2013 року, Урядовий кур'єр № 208 від 12 листопада 2013 року)

34. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» від 04 липня 2013 року № 406-VII (Голос України № 148, 10 серпня 2013 року)

35. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо об'єктів нерухомості» від 04 липня 2013 року № 403-VII (Голос України № 143, 03 серпня 2013 року)

36. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 04 липня 2013 року № 402-VII (Голос України № 143, 03 серпня 2013 року)

37. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості відносин власності стосовно засобів масової

інформації» від 04 липня 2013 року № 409-VII (Голос України № 138, 27 липня 2013 року)

38. Закон України «Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 04 липня 2013 року № 411-VII (Голос України № 137, 26 липня 2013 року)

39. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» щодо державного регулювання укладення та виконання угод» від 18 червня 2013 року № 331-VII (Голос України № 133, 20 липня 2013 року, Урядовий кур'єр № 129, 20 липня 2013 року)

40. Закон України «Про ратифікацію Договору між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у цивільних та комерційних справах» від 19 червня 2013 року № 337-VII (Голос України № 128, 13 липня 2013 року)

41. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України" від 16 травня 2013 року № 245-VII (Голос України № 106 від 08 червня 2013 року)

42. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення зміни до пункту 1 Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених" від 30.01.2013 № 46 (Урядовий кур'єр № 22, 02 лютого 2013 року)

43. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань та обміну відомостями між зазначеним Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» від 19 грудня 2012 року № 1212 (Урядовий кур'єр № 3, 05 січня 2013 року)

44. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження розміру і порядок використання плати за внесення змін до записів Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та надання інформації із зазначеного реєстру» від 21 листопада 2012 року № 1204 (Урядовий кур'єр № 1, 03 січня 2013 року)

45. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку відчуження об'єктів державної власності» від 14 листопада 2012 року № 1048 (Урядовий кур'єр № 220, 29 листопада 2012 року)

46. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 06 листопада 2012 року № 5477-VI (Голос України № 226, 28 листопада 2012 року)

47. Кодекс цивільного захисту України (Розділи I-III) від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI (Голос України № 220, 20 листопада 2012 року)

48. Кодекс цивільного захисту України (Розділи IV-VI) від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI (Голос України № 220, 20 листопада 2012 року)

49. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування майнової шкоди (збитків), завданої особам внаслідок запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин або у зв'язку з проведенням процедур і робіт щодо ліквідації особливо небезпечних (карантинних) хвороб» від 31 жовтня 2012 року № 1003 (Урядовий кур'єр № 207, 10 листопада 2012 року)

50. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кодексу цивільного захисту України» від 02 жовтня 2012 року № 5404-VI (Голос України № 208, 03 листопада 2012 року)

51. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Концепції розвитку Державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування» від 01 серпня 2012 року № 530-р (Урядовий кур'єр № 142, 09 серпня 2012 року)

52. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання органами державної реєстрації прав на нерухоме майно та органами, що здійснюють реєстрацію місця проживання фізичних осіб, відомостей, необхідних для розрахунку податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки» від 31 травня 2012 року № 476 (Урядовий кур'єр № 109, 20 червня 2012)

53. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17 травня 2012 року № 4765-VI (Голос України № 106, 12 червня 2012 року)

54. Закон України «Про внесення змін до статей 361 і 362 Цивільного процесуального кодексу України щодо підстав перегляду рішення чи ухвали суду» від 22 березня 2012 року № 4566-VI (Голос України № 69, 14 квітня 2012 року)

55. Закон України «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про акціонерні товариства» від 9 лютого 2012 року № 4382-VI (Голос України № 45, 13 березня 2012 року)

56. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 590» від 22 лютого 2012 року № 127 (Урядовий кур'єр № 38, 28 лютого 2012 року)

57. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з питань приватизації щодо реалізації положень Державної програми приватизації на 2012-2014 роки» від 13 січня 2012 року № 4336-VI (Голос України № 32, 18 лютого 2012 року)

58. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення розміру збитків, завданих власникам цільових облігацій підприємств, виконання зобов'язань за якими здійснюється шляхом передачі об'єкта (частини об'єкта) житлового будівництва, та їх відшкодування» від 25 січня 2012 року № 37 (Урядовий кур'єр № 21, 3 лютого 2012 року)

59. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»» від 22 грудня 2011 року № 4212-VI (Голос України № 8-9, 18 січня 2012 року)

60.

61. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства» від 20 грудня 2011 року № 4176-VI (Голос України № 6, 14 січня 2012 року)

62. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів» від 22 грудня 2011 року № 4235-VI (Голос України № 5, 13 січня 2012 року)

63. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України» від 22 грудня 2011 року № 4223-VI (Голос України № 4, 12 січня 2012 року)

64. Закон України «Про ратифікацію Угоди про співробітництво у сфері правової охорони й захисту інтелектуальної власності та створення Міждержавної ради з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності» від 21 грудня 2011 року № 4211-VI (Голос України № 4, 12 січня 2012 року)

65. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ про арешт на морські судна» від 20 грудня 2011 року № 4190-VI (Голос України № 4, 12 січня 2012 року)

66. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань оцінки майна» від 7 грудня 2011 року № 1253 (Урядовий кур'єр № 4, 11 січня 2012 року)

67. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» від 20 грудня 2011 року № 4191-VI (Голос України № 3, 11 січня 2012 року)

68. Закон України «Про Фонд державного майна України» від 9 грудня 2011 року № 4107-VI (Голос України № 2, 6 січня 2012 року)

69. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення реалізації прав на нерухоме майно та їх обтяжень при їх державній реєстрації» від 9 грудня 2011 року № 4152-VI (Голос України № 245, 27 грудня 2011 року)

70. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання системи обліку публічної інформації» від 21 листопада 2011 року № 1277 (Урядовий кур'єр № 240, 23 грудня 2011 року)

71. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання безоплатної правової

допомоги» від 23 листопада 2011 року № 1235 (Урядовий кур'єр № 238, 21 грудня 2011 року)

72. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»» від 16 листопада 2011 року № 1170-р (Урядовий кур'єр № 233, 14 грудня 2011 року)

73. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» щодо вдосконалення механізму укладення угод про розподіл продукції» від 17 листопада 2011 року № 4053-VI (Голос України № 234, 10 грудня 2011 року)

74. Закон України «Про внесення зміни до статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» щодо ліцензування діяльності у сфері інтелектуальної власності» від 15 листопада 2011 року № 4023-VI (Голос України № 233, 9 грудня 2011 року)

75. Закон України «Про внесення зміни до статті 19 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»» від 15 листопада 2011 року № 4018-VI (Голос України № 231-232, 8 грудня 2011 року)

76. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно» від 26 жовтня 2011 року № 1141 (Урядовий кур'єр № 218, 23 листопада 2011 року)

77. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розгляду справ Верховним Судом України» від 20 жовтня 2011 року № 3932-VI (Голос України № 213, 12 листопада 2011 року)

78. Закон України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо вжиття заходів забезпечення позову при визнанні та виконанні рішення іноземного суду» від 22 вересня 2011 року № 3776-VI (Голос України № 194, 18 жовтня 2011 року)

79. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових

послуг» від 22 вересня 2011 року № 3795-VI (Голос України № 193, 15 жовтня 2011 року)

80. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися відділами державної реєстрації актів цивільного стану» від 5 жовтня 2011 № 1019 (Урядовий кур'єр №187, 11 жовтня 2011 року)

81. Закон України «Про внесення змін до статті 13 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»» від 9 вересня 2011 року № 3736-VI (Голос України № 184, 4 жовтня 2011 року)

82. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відчуження майна суб'єктів господарювання державного сектору економіки» від 8 вересня 2011 року № 3713-VI (Голос України № 183, 1 жовтня 2011 року)

83. Закон України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна» від 7 вересня 2011 року № 3702-VI (Голос України № 182, 30 вересня 2011 року)

84. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання витягів з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно» від 22 червня 2011 року № 703 (Офіційний Вісник України № 51, 15 липня 2011 року; Урядовий кур'єр № 178, 28 вересня 2011 року)

Підручники

85. Цивільне право України. Підручник. Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова – К.: «Істина», 2003. – 776с.

86. Цивільне право України. Підручник. У двох томах. За заг. ред. Я.М. Шевченко – Т.1. Загальна частина. – К. Концерн: «Видавничий дім» «Ін Юре», 2003. – 520с., Т.2. Особлива частина. – 406с.

87. Цивільне право України. Підручник. У двох томах. За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої та В.Л. Яроцького – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – 480с., – Т.2. – 551с.

88. Цивільне право України. Навчальний посібник. За заг. ред. Л.О. Доміненко, С.О. Сарнавська – К.: МАУП, 2005. – 384с.

89. Цивільне право України. Підручник. Під. ред. Кузнецової Н.С. – К.: Юрінком Інтер, 1999, – 235с.

90. Цивільне право України. Навчальний посібник. Друге видання. За ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїка – К.: Істина, 2004. – 224с.

91. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 974 с.

92. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – вид., переробл. і доповн. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – с.976.

93. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України: підручник [Текст]: в 2-х томах / кол. Авторів; за ред. Яновицької Г.Б., Кучера В.О.. – Львів «Новий світ-2000»: Юрінком Інтер, 2018. – 872 с.

Коментарі ЦК України

94. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар. У двох частинах. За заг. ред. Я.М. Шевченко, – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – ч. 1 – 692с., ч. 2 – 894 с.

95. Цивільний кодекс України: Коментар. – Харків: ТОВ «Одіссей», 2003. – 856с.

96. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. З. В. Ромовської. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 527с.

97. Довгерт А. С. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. — К. : Істина. — 2004. - 928 с.

98. Коментарі до цивільного кодексу України. Онлайн. Безкоштовно.
http://kafedr.at.ua/board/komentari_do_kodeksiv/civilnij_kodeks_ukrajini_naukovo_praktichnij_komentar_za_red_rozrobnikiv_proektu_civilnogo_kodeksu_ukrajini/24-1-0-41

Допоміжна

Нормативно-правові акти України

Закони України

99. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. № 5076-VI.

100. «Про судовий збір» від 8 липня 2011р.

101. «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. // <http://zakon.rada.gov.ua>.

102. «Про міжнародне приватне право» 23 червня 2005 року № 2709-IV

103. «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. № 1701-IV // ВВР України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.

104. «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. № 1789-ХП // ВВР України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

105. «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-ХП // ВВР України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

106. «Про державну виконавчу службу України» від 24 березня 1998р.// ВВР України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 243. зі змінами від 04.11.2010р.

107. «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. № 606-ХІУ // ВВР України. – 1999. - № 24. – Ст. 207. зі змінами від 04.11.2010р.

108. «Про доступ до судових рішень» № 3262-IV від 22 грудня 2005 р. // ВВР України. – 2006. – № 15. – Ст.128

109. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994р. № 232/94-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1994. – N 51. – ст. 446.

110. Статут залізниць України: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998р.

Підручники, навчальні посібники, монографії

111. *Агарков М. М.* Обязательство по советскому гражданскому праву // Избранные труды по гражданскому праву: В 2 т. – Т. I. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002;
112. *Агарков М. М.* Обязательство по советскому гражданскому праву. – М.: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1940;
113. *Апанасюк М. П.* Договір ренти: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – Х., 2004;
114. *Бару М. И.* Договор пожизненного содержания // Советское гражданское право / Под ред. В. Ф. Маслова, А. А. Пушкина. Ч. 2. – Киев, 1978;
115. *Бекленищева И. В.* Понятие договора: основные подходы в современном правоведении: Цивилистические записки. – Вып. 2. – М., 2002;
116. *Бекленищева И.* Преддоговорная ответственность // ЭЖ-ЮРИСТ, 2005. – № 20;
117. *Бервено С. М.* Проблеми договірного права України. – К.: Юрінком Інтер, 2006;
118. *Бернгейт Ф., Колер И.* Гражданское право Германии / Под ред. В. М. Нечаева. – СПб.: Сенатская типография, 1910;
119. *Богданова Е.* Защита прав и интересов сторон при исполнении альтернативных и факультативных обязательств // Хозяйство и право. – 2004. — № 6;
120. *Боргова К. А.* Вопрос о применимости договорной солидарной ответственности в отношениях между социалистическими организациями // Вопросы гражданского права: Сборник статей / Под ред. И. Б. Новицкого. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1957;
121. *Брагинский М. И., Витрянский В. В.* Договорное право. – Книга первая: Общие положения: Изд. 4-е, стереотипное. – М.: Статут, 2001;
122. *Васильченко В. В.* Рецепція римського спадкового права в сучасному спадковому праві України: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – К., 1997;
123. *Васильченко В. В.* Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права // Право України. – 2003. – № 7;

124. *Васильченко В.* Спадковий договір: деякі міркування з приводу нормотворчості // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 12;
125. *Германское право. Ч. I. Гражданское уложение: Пер. с нем. – сер. Совр. гражд. и межд. частное право. – М.: центр финанс.-экон. развития, 1996;*
126. *Годэмэ Е.* Общая теория обязательств. – М.: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948;
127. *Гонгало Б. М.* Учение об обеспечении обязательств. – М.: Статут, 2002;
128. *Гражданское и торговое право зарубежных государств: Учебник / Отв. ред. Е. А. Васильев, А. С. Комаров. – 4-е изд., перераб. и доп. В 2-х т. – Т. I. – М.: Междунар. отношения, 2004;*
129. *Гражданское и торговое право капиталистических государств: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Междунар. отношения, 1993;*
130. *Гражданское и торговое право капиталистических стран / Под ред. Д. М. Генкина. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1949;*
131. *Гражданское право. Учебник Часть I. / Под ред. Ю. К. Толстого, А. П. Сергеева. – М.: ТЕИС, 1996;*
132. *Гражданское право. Учебник: В 2 т. Т. II. Полутом 1 / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: БЕК, 2003;*
133. *Гражданское право: Учебник. Часть I. / Под ред. Ю. К. Толстого, А. П. Сергеева. – М.: Издательство ТЕИС, 1996;*
134. *Гражданское право: Учебник; В 2 т. – Том II. Полутом 1 / Отв. ред. Е. А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: БЕК, 2003;*
135. *Гражданское уложение Германии = Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz: Ввод. Закон к Гражд. Уложению; Пер. з нем.; Науч. редакторы – А. Л. Маковский [и др.]. – М.: Волтерс Клувер, 2004.*
136. *Гримм Д. Д.* Лекции по догме римского права / Под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова. М.: Издательство «Зерцало», 2003.
137. *Дженкс Эдуард.* Английское право. – ВИЮН МЮ СССР. Вып. XI. – М.: Юриздат, 1947;

138. *Дзера І. О.* Договір довічного утримання (догляду) // Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Кн. 2;

139. *Днепров А.* Что такое предварительный договор? // Юридическая практика. – 2004. – № 8 (322);

140. *Домбругова А.* Довічне утримання за Цивільним кодексом // Юридичний вісник України. – 1-7 листопада. – 2003;

141. *Дудорова К.* Алеаторні (ризикові) договори: деякі питання законодавчого регулювання // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 3;

142. *Ермошкина М.* Задаток и предварительный договор: тест на современность // ЭЖ-ЮРИСТ. – 2005. – № 32;

143. *Ефимов С.* Кто является собственником по договору пожизненного содержания? // Бизнес. – 2000. – № 8 (371);

144. *Жигалкин И.* О праве собственности по договору пожизненного содержания // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 12;

145. *Жилинкова И. В.* Брачный договор // ИПЦ «Ксилон». – Харьков, 2005; *Космін Ю. П.* Договір довічного утримання // Право України. – 2000. – № 2;

146. *Заїка Ю. О.* Спадкове право України: Навч. посіб. – К.: Істина, 2006;

147. *Заїка Ю. О.* Становлення і розвиток спадкового права в Україні: Монографія. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004;

148. *Зобов'язальне право: теорія і практика: навч. посібн. для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів / Дзера О. В., Кузнєцова Н. О, Луць В. В. та ін.; За ред. О. В. Дзери.* – К.: Юрінком Інтер, 1998;

149. *Иоффе О. С.* Обязательственное право. – М.: Юрид. лит., 1975;

150. *Каменецкий Д. В.* Договорная ответственность в гражданском праве: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – Екатеринбург, 2001;

151. *Кетц Х., Лорман Ф.* Введение в обязательственное право // Проблемы гражданского и предпринимательского права Германии. – М., 2001;

152. *Коваленко Т. П.* Спадковий договір // Цивільне право України (книга друга). За редакцією Дзери О. В., Кузнєцової Н. С. – К.: Юрінком Інтер, 2004;

153. *Комаров А. С.* Ответственность в коммерческом обороте. – М.: Юрид. лит., 1991;
154. *Кучер А. Н.* Теория и практика преддоговорного этапа: юридический аспект. – М.: Статут, 2005;
155. *Кучер А.* Преддоговорная ответственность за недобросовестное поведение при заключении договоров в соответствии с российским правом и некоторыми иными правовыми системами // Законодательство. – 2002. – № 10;
156. *Кучер А.* Преддоговорные соглашения в соответствии с российским законодательством и некоторыми иными правовыми системами // Хозяйство и право. – 2002. – № 11;
157. *Мазуренко С. В.* Спадковий договір у цивільному праві України: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – Одеса, 2004;
158. *Майданик Р. А.* Проблеми довірчих відносин в цивільному праві. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський Університет, 2002;
159. *Майданик Р. А., Бервено С. М.* Поняття і зміст попереднього договору за цивільним законодавством України // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 10 (48);
160. *Мелихов Е. И.* Предварительный договор и задаток // Юрист. – 2003. – № 4;
161. *Мічурін Є. О.* Виникнення права власності на житло за договором // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 3;
162. *Мічурін Є. О.* Правочини з житлом: Книга перша. (Серія «Юридичний радник»). – Х.: Страйд, 2003;
163. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця.* – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. II;
164. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця.* – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. II;

165. *Новицкий И. Б.* Регрессные обязательства между социалистическими хозяйственными организациями. Опыт обобщения арбитражной и судебной практики. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1952;
166. *Новицкий И. Б., Луиц Л. А.* Общее учение об обязательстве. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1950;
167. *Основные институты гражданского права зарубежных стран.* Сравнительно-правовое исследование. – М.: НОРМА, 1999;
168. *Павленко Д. Г.* Договор по справедливости // Юридическая практика. – 2002. – № 14 (224);
169. *Підпригора О. А.* Договір довічного утримання // Зобов'язальне право: теорія і практика. Навч. посібн. для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луцьтаїн.; За ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 1998;
170. *Підпригора О. А.* Основи римського приватного права: підручник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1997;
171. *Попова Е.А.* Заключение договора в обязательном порядке: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Минск, 2004;
172. *Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА / Пер. с англ. А. С. Комарова.* – М., 1996.
173. *Реутова Н.* Попередні договори // Юридичний журнал. – 2005. – № 12;
174. *Ромовська З.* Проблемы наследственного договора // Юридическая практика. – 2003. – № 4;
175. *Рябокоть Є. О.* Спадкове право. Начальний посібник. – Київ, 2004;
176. *Санфилиппо Чезаре* Курс римского частного права: Учебник / Под ред. Д. В. Дождева. – М.: БЕК, 2000;
177. *Ромовська З. В.* Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К., 2003;
178. *Саватье Р.* Теория обязательств: Юридический и экономический очерк / Вступительная статья Р. О. Халфиной. – М.: Прогресс, 1972;

179. *Самонд, Вильяме.* Основы договорного права / Под ред. и с вступительной статьей Е. А. Флейшиц. – М.: Издательство иностранной литературы, 1955;

180. *Сарбаиш С.* Исполнение договорного обязательства третьим лицом // *Хозяйство и право.* – 2003. – № 4;

181. *Сарбаиш С.* Обязательства с множественностью лиц и особенности их исполнения. – М.: Статут. – 2004;

182. *Серебровский В. И.* Очерки советского наследственного права // *Избранные труды по наследственному и страховому праву.* Изд. 2-е, испр. – М.: Статут, 2003.

183. *Сібільов М.* Структура та основний зміст загальних положень про зобов'язання у проекті нового Цивільного кодексу України // *Українське право.* – 1997. – № 1;

184. *Скловский К. И.* Предварительный договор // *Собственность в гражданском праве: Учеб.-практ. пособие.* – 3-е изд. – М.: Дело, 2002;

185. *Советское гражданское право: Учебн.: В 2 т. – Т. 1 / Илларионова Т. И., Кириллова М. Я., Красавчиков О. А. и др.; Под ред. О. А. Красавчикова.* – М., 1985;

186. *Советское гражданское право: Учебник. В 2 т. – Т. 1 / Илларионова Т. И., Кириллова М. Я., Красавчиков О. А. и др.; Под ред. О. А. Красавчикова.* 3-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1985;

187. *Советское гражданское право: Учебник: В 2 т. – Т. 1 / Илларионова Т. И., Кириллова М. Я., Красавчиков О. А. и др.; Под ред. О. А. Красавчикова.* 3-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1985;

188. *Степанова О.* Предварительный договор // *Финансово-правовой абонемент «Предпринимательская практика: вопрос-ответ».* – Вып. 3. – 1999;

189. *Тімуш І. С.* Цивільно-правове регулювання ризикових (алеаторних) договорів: Дис. ...канд. юрид. наук. – К., 2004.

190. *Турлуковський Я.* Спадковий договір в українському цивільному праві: теорія та практика // *Підприємництво, господарство і право.* – 2005. – № 6;

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина. – 2004;

191. *Фурса С. Я.* Договір задатка в нотаріальній практиці // Бюллетень нотаріальної практики. – 2004. – № 3;

192. *Фурса С. Я., Фурса Є. І.* Попередній договір і завдаток // Нотаріат. Адвокатура. Суд. – 2005. – № 1 (3);

193. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / Дзера О. В. (керівник авт. кол.), Боброва Д. В., Довгерт А. С. та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – К.: Юрінком Інтер, 2002;

194. *Цивільне* право України / За ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. – К.: НАВСУ, 2004;

195. *Цивільне* право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 1. Загальна частина. – К.: Ін Юре, 2003.

196. *Цивільне* право України: Підручник: У 2 т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 2: Особлива частина. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003.

197. *Цивільне* право України: Підручник: У 2-х кн. / Дзера О. В. (кер. авт. кол.), Боброва Д. В., Довгерт А. С. та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – Кн. 1;

198. *Цивільне* право України: У 2 кн. / Дзера О. В. (кер. авт. кол.), Боброва Д. В., Довгерт А. С. та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – Кн. 2;

199. *Цивільне* право: Навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1996;

200. *Цивільне* право: Навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1997;

201. *Цыганков С.* Задаток при купле-продажі жилья // Хозяйство и право. – 1999. – № 11; Черешнюк В. Укладення попереднього господарського договору та його правові наслідки // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 1 (121).

202. *Чуйкова В.* Правова характеристика спадкового договору // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4;

203. *Шевченко О.* Заповіт як підстава спадкування // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 8;

204. *Шевчук Л. В.* Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук. – К., 2001;

205. *Шершеневич Г. Ф.* Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Вступительная статья Е. А. Суханова. – М.: СПАРК, 1995;

206. *Эннекцерус Л.* Курс германского гражданского права. – Т. 1. Полутом 1: Введение и общая часть. – М.: Издательство иностранной литературы, 1950.

Постанови Пленуму Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з процесуальних питань у цивільних справах

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 28.03.72 із змінами, внесеними згідно з Постановами Пленуму Верховного Суду України № 13 від 29.11.74, № 4 від 24.04.81, № 3 від 30.03.84, № ІЗ від 25.12.92, № 15 від 25.05.98. «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним».

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.95 із змінами, внесеними згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України № 15 від 25.05.98. «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення».

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12 червня 2009 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду».

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 12 червня 2009 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції».

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 18 грудня 2009 «Про судові рішення у цивільній справі».

6. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 23 грудня 2011 року «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження».

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24 жовтня 2008 року «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку».

8. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 10 від 14 червня 2012 року «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку».

9. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 11 від 30 вересня 2011 року «Про судову практику застосування статей 353-360 Цивільного процесуального кодексу України».

10. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 від 30 березня 2012 року «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами».

Інформаційні ресурси Інтернет-ресурси з правової тематики

Адреса веб-сайту	Назва веб-ресурсу
1	2
www.president.gov.ua	Президент України
www.rada.gov.ua	Верховна Рада України
www.kmu.gov.ua	Кабінет Міністрів України
www.ccu.gov.ua	Конституційний Суд України
www.scourt.gov.ua	Верховний Суд України
www.sc.gov.ua/	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
www.arbitr.gov.ua	Вищий Господарський Суд України
www.ombudsman.kiev.ua	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
www.rainbow.gov.ua	Рада національної безпеки та оборони України
www.minjust.gov.ua	Міністерство юстиції України
www.vru.gov.ua	Вища рада юстиції України
www.gp.gov.ua	Генеральна прокуратура України
www.cvk.gov.ua	Центральна виборча комісія України
www.uba.kiev.ua	Асоціація правників України

www.pravosud.org.ua	Українське правосуддя
www.nplu.kiev.ua	Національна парламентська бібліотека України
www.uamedia.visti.net/gol	Газета «Голос України»
www.uamedia.visti.net/uk	Газета «Урядовий кур'єр»
www.pravo.biz.ua	Електронна бібліотека з правознавства
www.pravo.org.ua	Центр політико-правових реформ
www.chitalka.info	Електронні підручники он-лайн/ Право
www.uapravo.org	Правовий журнал
www.nau.kiev.ua	Нормативні акти України - законодавство для
www.cmlaw.com.ua	Юридична компанія «Чечель, Маллаєв та Партнери»
www.pravoved.com.ua	Спеціалізований ресурс для правників
www.lawyer.org.ua	Корпорація «Юриспруденція он-лайн»
www.legality.kiev.ua	Інститут проблем законодавства
www.khpg.org	Харківська правозахисна група
www.vybor.8m.com	Судові проблеми (інформація про судову систему, як поводитися в суді, як написати скаргу до Пенсійне забезпечення в Україні
www.pension.kiev.ua	Правовий захист (Рішення Конституційного Суду
legalpro.hypermart.net	UApravo (Сайт корисної правової інформації: є методичні матеріали, закони, юридичні консультації
www.uapravo.org	«Хто є хто в Україні?» (Сайт пропонує необхідну контактну інформацію про органи державної влади. Надається довідкова інформація з номерами телефонів, Українська Гельсінська спілка з прав людини
www.whoiswho.com.ua	Юрист XXI століття
www.helsinki.org.ua	Політична та економічна інформація про Україну
www.u21.org.ua	Судові рішення
www.accent.kiev.ua	Рішення Європейського суду
www.sudova-practika.kiev.ua	Інформаційно-пошукова система по законодавству
www.coe.kiev.ua	
www.legal.com.ua	
https://www.youtube.com/	Онлайн-лекція "Суб'єкти цивільних прав"
https://www.youtube.com/	Онлайн-лекція "Загальні положення цивільного права"
https://www.youtube.com/	Онлайн-лекція "Здійснення та захист цивільних прав. Відповідальність у цивільному праві"
https://www.youtube.com/	Онлайн-лекція "Припинення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання".